

Izvorni znanstveni rad
DK 886.2.09 HIDŽA. Đ.:09"1752/1833"
Priljeno: 24.1.1999.

JEDNA NEPOZNATA POLITIČKA PJESMA ĐURA HIDŽE

SLAVICA STOJAN

SAŽETAK: Političkom pjesmom *Korist tamnice* Hidža se predstavio kao borac protiv laži idealne slike, koja je personifikacija svakog sustava vlasti. U moru prigodničarske poezije ova Hidžina pjesma privlači pozornost jer se tendencija politički angažirane književnosti javlja u zapadnoj Europi dvadesetak godina kasnije, tek sredinom 19. stoljeća.

U Arhivu Male braće u Dubrovniku nalazi se bogata zbirka rukopisa Đura Hidže, dubrovačkog pjesnika iz druge polovice 18. i početka 19. stoljeća. Sakupio ju je i sudio Ivan August Kaznačić, preporodni pisac i značajni kulturni djelatnik iz Dubrovnika sredinom 19. stoljeća, namjeravajući objaviti Hidžinu književnu ostavštinu na hrvatskom jeziku, koja je po autorovoj smrti ostala u cijelosti u rukopisu, ali u tome nije uspio, iako je u različitim književnim časopisima objavljivao pojedine Hidžine pjesme. Hidžina rukopisna zbirka u Arhivu Male braće u Dubrovniku sadrži pjesme, pjesničke prijevode i prepjeve na hrvatskom, latinskom i talijanskom jeziku, jezicima kojima se Hidža gotovo ravnopravno služio u svom pjesničkom iskazivanju. Najveći dio rukopisa, od kojih su mnogi autografi, nije nikad bio objavljen. Rukopis pjesme *Korist tamnice* nije fizički povezan ni s jednim drugim Hidžinim rukopisom niti je potpisan Hidžinim imenom (ali je prepoznatljiv pjesnikov autograf iz starijeg razdoblja njegova života - ruko-

Slavica Stojan, viši je znanstveni suradnik Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Adresa: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Lapadska obala 6, 20000 Dubrovnik.

pis mjestimično nečitak, neuredan, s ispravcima i dopunama).¹ U katalogu *Rukopisa hrvatskih koji se nalaze u O.O. Franceškanah u Dubrovniku*, objavljenom u 5. knjizi *Arkiva za povjesticu jugoslavensku*, Ivan August Kaznačić svrstao je ovu pjesmu uz ostale Hidžine pjesničke rukopise, iako nije uz nju pribilježio ime autora. Pjesnički sadržaj, jezična i stilska razina pjesme *Korist tamnice* nedvojbeno svjedoče da je nastala pod pjesničkim perom Đura Hidže. Uz autografe, većina drugih Hidžinih pjesama prisutna je još i u različitim prijepisima u arhivskim zbirkama.² Ova pjesma, međutim, koliko je meni poznato, postoji još samo u prijepisu Ivana Augusta Kaznačića,³ uz ovaj original na kojem su vidljivi pjesnikovi zahvati na nekoliko stihova, što znači da je Hidža nije stigao (moguće je da nije ni želio) prepisati “u čisto”. Sadržaj pjesme, u kojoj je Hidža podigao glas tendenciozno, zauzeto, protuaustrijski, naveo je, po svoj prilici, i samog pjesnika da, pošto je pjesmu napisao, poduzme mjere opreza, u okolnostima koje mu nisu bile sklone, i ne pusti u javnost ovaj pjesnički proizvod iz prostora svog usamljeničkog boravišta. Bit će to razlog zašto ga je ostavio neprepisana. Pjesma ostavlja snažan dojam svojom pristranošću, emocionalnom angažiranošću pjesnika te ironizirajućim tonom koji iziskuje reinterpretaciju počevši od samog naslova pjesme.

Korist tamnice

Tko žedu kuke u vodi
 Goji, nek dalek odstupi,
 Pak stvari vidom skorupi,
 I u tminah život provodi.
 Daleko i ljudi zlokruti,
 Ki u Crnoj Gori borave;
 Čim njih zasitne zabave
 Sve su divljačnoj u puti.

¹ *Korist tamnice*. Rkp. 609, Arhiv Male braće u Dubrovniku.

² Arhiv Male braće u Dubrovniku, Znanstvena knjižnica u Dubrovniku, Državni arhiv u Dubrovniku, Arhiv HAZU.

³ Rkp. 425, Arhiv Male braće u Dubrovniku.

Ja pjevam onim, izbrane
Ke rese uma svjetlosti,
I u kojim cavte kreposti
S urednim željam smiješane.
 Vjerujte: Febo mene je
 S posmjehom pjevat upravil;
 Vjerujte: on mi je objavil
 Tamnica štetna sad nije.
Nekno je tijesna od svuda
Habava, gadna, smrdljiva;
Nek tmina u njoj pribiva,
Tamnica naša nije huda.
 Nje vrata i nje prozore
 Obartno vjerni stražari
 Čuvaju i noć i obdani;
 Nitko je ukrasti ne more.
Nesmjedu ki su spremljeni
Van praga noge iznijeti,
Straža s oružjem tuj prijeti,
Taj čas bi bili straćeni.
 Prijatelju k njima doć krati
 Doć i rođaku ne daje,
 Zaprjeka lele! njima je
 Besjede s ljudim tvarati.
Ne Pravde svijetle svim zdrake,
Bog nje protivnik poglavi
Na vrata stražu postavi
Naredbe i dade opake.
 U vrijeme ono kadara
 Na zemlji Pravda stolova;
 Pravda kći jasna govora
 Umrlim data odzgora.
Š njom strah Božji i vjera
Spućene vazda bijahu.
Sram ljudski i krepost š njom stahu
Gojene slatka sred mira.

One se braćeno ljubiše
 I cić koristi općene
 S čestite kobi žuđene
 tamnice zgradiše.

Gvozdena vrata stavljaju
 I krupne tvrde zatvore,
 I od svud crne prozore
 Dvostrukim gvožđem spićaju.
 Običaj Pravda imaše
 Zlića u nju spremi prihuda,
 Čim to shrvana požuda
 Puka inokupna bijaše.

Zloće je ona krotila
 Zatvorom svojim tamnijem
 S kojim je strahom samijem
 Od doma i družbe ih odbila.
 Nju svak poštova i služi
 Jer ljudsku pokaj utvrdi,
 Da zloća zakon ne grdi,
 I općeno dobro ne kuži.

Ondar tamnica mrzeća
 Bijaše prikori ljudima,
 U samim ka grijesima
 Pedepsa staše najveća.
 Vremena kada tijek ljuti
 Vas narod ljudski otrova,
 I sve što pravda osnova
 Zlojardni udes zaputi.

Nebrojne tad opačine
 Provaše odsvud na sviti,
 I ljudski narod čestiti
 Vrgoš zloća u tmine.
 Na zlo ga svako nukaju
 Osveta, zloća lakomost,
 ———, srdžba, putenost
 Pozorno njime vladaju.

Obraz je dala zličima
 Pod dalmatinskim glavaram
 S motrenjem, s himbom i privarom
 Zasjeđe gradit dobrima.

Dva momka mlada od skori
 Gosposka — koljena
 Pravedna, vrijedna, poštena
 Tamnicu u mrklu zatvori.
 Unutri mladca dva stahu
 Vesela srca i lica,
 I puni skladnih špotica
 Radosne danke trajahu.

Tuj slatko jedu i piju,
 Spu svu noć jakno pečeni,
 Ter obraz zdračni, rumeni
 Zažaren ružom otkriju.
 U smijehu i igri tancaju,
 lagahni, mili, obijesni,
 Razlike često i pjesni
 Medenim glasom pjevaju.

Još staro u doba ovo je diti?
 Pjevaše asirskoj u peći,
 Š njih er plam živi, spržeći
 Htje vječni Gospod odbiti.
 Veselo mladci zapovijed s
 Pošteno živjet slijedite
 I u dušu krepko usadite
 da je u grijehu jama nepokoj.

Vas dobri svuda glasit će
 Kroz dične ugodne govore,
 A hude vaše zlotvore
 Vik riječim djelom tlačit će.⁴

⁴ Pjesmu sam radi lakše prohodnosti transkribirala. U izvorniku je ona ovako zapisana:

Korist tamnize

Tko sgedju kuke u vodi
 Goji, nek dalek odstupi,
 Pak stvari vidom skorupi,
 I u tminah sgivot provodi.
 Daleko i gliudi slo kruti,
 Ki u Zarnoj Gori borave;
 Cim gnih nasitne sabave
 Svesu divgliacnoj u putti.
 Ja pievam onim isbrane
 Ke rese uma svietlosti
 I u koim zavte krieposti
 S' urednim sgeliam smiescane.
 Vierrujte: Febo menneje
 S' Posmiehom pjevat upravil;
 Vierruite: onmie objavil
 Tamniza sad sctetna nie.
 Neknoje tiesna od svuda
 Habava, ghadna, smardgliva;
 Nek tmina u gnoj pribiva;
 Tamniza nasca nie huda.
 Gnie vrata i gnie prodzore
 Obartnovierni strasgari
 Cjuvaju u noch i obdani;
 Nitkoje ukrasti nemore.
 Nesmiedu kisu spremglieni
 (dodao je Hidža nad ovim stihom još i inačicu
 unutra baceni)
 Van pragha noghe isnieti
 Strasga s' oruscem tuj prieti,
 Taj ciasbi bili strachieni.
 Priategliu kgnima doch krati,
 Doch i Rodjaku nedaje,
 Saprieika lele! gnimaje
 Besiede s' Gliudim tvarati.
 Ne Pravda svietle svim sdrake,
 Negh gne Protivnik poglavi
 Na vrata strasgiu postavi.
 Naredbe i dade opake.
 U vrieme ono kadara
 Na semgli Pravda stolova,
 Pravda kchi jasna govora
 Umarlim data odsgora.
 Scniom strah Boscgii i vierra
 Spuciene vasda biahu:
 Sram gliudski i krepost scniom stahu
 Goiene slatka sred mira.

Onese brachieno gljubisce
 I zich koristi obchene,
 S' cestite kobbi sgjudjene
 Tamnize..... sgradisce.
 Gvosdena vrata stavgliaju
 I krupne tvarde satvore,
 I od svud zarne prozore
 Dvostrukim gvosdiem spichiaju.
 Obicaj Pravda imasce
 Slichja u gnu spremrit prihuda,
 Cim to saruana posgiuda
 Puka inokupna biasce.
 Slochieje ona krotilla,
 Sastvorom svojim tamniem
 S koimie strahom samiem
 Od ih odbilla.
 Gniu svak postcova i slusgi
 Er gljudsku pokaj utvardi,
 Da slochja sakon neghardi
 I obchieno dobro nekusgi.
 Ondar tamniza marsechja
 Biasce prikor gliudima,
 U samim ka griesima
 Pedepsa stasce najvehchja.
 Vremena kada tiek gljuti
 Vas narod gljudski otrova,
 I sve scto Pravda osnova
 Slojardni udes saputi.
 Nebroine tad opacine
 Provasce od svud na sviti,
 I gliudski narod cestiti
 Vargosce slochja u tmine.
 Na sloga svako nukaju
 Osveta, slochja, lakomost,
 — srscgba, puttenost
 Posorno gnime vladaju.
 Do barso mu stiegh karvavi
 Duh ratni is pakla isnese,
 Sve bukke boja sanese,
 I pod vlast silnu postavi.
 Pokrtan Boghia uboinik,
 I tko ga dugu propade
 Sa Bogha i tko nesnade
 Silleie vierni svim dvornik.
 Silla ove slichje milluje,
 Ter sgivi tughim imagnem,
 I blasni vasda uffagnjem
 Verughe svietu cim kuje.

Shvaćamo li poeziju kao žudnju pjesnika za nečim što mu je uskraćeno, onda ova pjesma izražava duboki nespokoj. Snažnom erupcijom osjećaja osvijetlio je Hidža jedan isječak dubrovačke stvarnosti iz razdoblja po austrijskoj okupaciji, koja ga je i osobno pogađala. Ne samo što se rastužio nad rasapom obiteljskih domova iz dubrovačke okolice, koji je uz to imao značaj i biološke pogibelji, već je podigao glas i nad fatalno zapostavljenim ljudskim pravom. Odnos prema političkim zatvorenicima najizravnije se tiče ljudskih prava, a mladići koji su strpani u tamnicu, žrtve su novih političkih okolnosti austrijske vlasti pod upravom guvernera Lilienberga (kojeg neizravno spominje Hidža kao dalmatinskog glavarara). Budući da je Lilienberg stupio na vlast 1830. godine u Zadru, a već poslije godine dana njegova mandata podižu se glasovi negodovanja zbog strogosti njegove uprave i ri-

*Oni haracciom vladaju
Gnih brighae pishia i luka
Poglavzi Grada i puka
U kreposti ga viesgbaju
Oni pedepsat i globiti
Pravedne mogu gradiane,
I svake rieci poghane
U obras gnima isriti.

Hudobni gljudi, habave
Duscie van sgivu rasloga,
Plesaju pravdu i Boga,
Scto hochie silnost opravre.
Gne koris, gnihsu sakoni
Svietuju schniomse kad sude,
Samiene ove bes hude,
Svi propali bi ona - i oni.
Sad, sad pravedne krivite
I na gnih svascta smiscliate
Ter gnih sa sella tjerrate
I u gradske side svih sbite.
Starosta viechia rasborni
I isvarsni gljudi poschteni,
Od ovieh zlicha rusgeni
I od tamna tragha prikorni.
Obrasie dalla slichima
Pod Dalmatinskim Glavarom,
S' motregnem, s' lasgim
(nad stihom je zapisao inačicu s' him-
bom), s' privarom
Zasiede gradit dobrima.*

*Dva momka mlada od skori
Gospoka, kogliena
Pravedna, vriedna, posctena
Tamnizu u marklu satvori.
Unutri mladza dva stahu
Vesella sarza i liza,
I punni skladnih spotiza
Radosne danke trajahu.
Tuj sladko jedu i piu,
Spu svu noch jakno pecceni,
tek obras sdracni rumeni,
Sasgaren rusgiom odkrjiu.
U smiehu i igri tanzaju
Laghahni, milli, obiesni,
Raslike cesto i piesni
medenim glasom pievaju.
Ioc staro u dobba ovoe diti
Pievasce Asirskoj u pechi
Scnih er plam sgivi, sparjgechi
Htie vijecni Gospod odbiti.
Vessello mladzi zapovied s';
Poscteno sgiviet sliedite:
I u dusciu krepko usadite;
Dae u griehu jama nepokoj.
Vas dobri svuda glasitchje,
Kros dicne ughodne govore
A hude vasce slotvore
Vik riecim, diellom tlacitchje.*

goroznosti zakona koje je donosio (pokušan je i atentat na njega), možemo i nastanak pjesme datirati negdje pred kraj Hidžina života.

Hidža ne navodi zbog kojega su grijeha dvojicu mladića austrijske vlasti zatvorile u tamnicu, ali ističe da su oni prema njegovu osvjedočenom mišljenju poštenu, vrijedni i pravedni momci, koji trunu u zatvorskoj tami bez i najmanje krivice. U vrijeme kad je još pravda vladala u njegovu Gradu, prisjeća se Hidža idealizirajući razdoblje Republike, tamnice su postojale samo zato da se u njih zatvaraju oni koji su krenuli zlim putem, oni koji su zaboravili na strah Božji i sram ljudski. Stvari su se u međuvremenu napopake okrenule, drži Hidža, pa nepravedna vlast otima poštenim ljudima njihova imanja, utjeruje visoke poreze, organizira praćenje nekih uglednih ljudi, špijunira ih i kleveće, organizira im zasjede i zatvara ih u tamnicu. Ni najmanje ih ne zanima što narod jede i pije, istjeruje ljude sa sela u grad, stvarajući gradsku sirotinju koja nema što jesti. Hidža se zato ovdje okomio na legalistički rigorizam režima koji osjeća diktatorskim a koji prestrogim zakonima stvara slobodan prostor za svoju despotsku praksu. Samo se građanin s visokim stupnjem društvene svijesti mogao očitovati kao borac protiv laži idealne slike, koja je personifikacija svakog sustava vlasti. Ipak, treba reći i to, kad je posrijedi Hidžina politička tolerencija, da je, privržen narodnom jeziku i slobodi rodnoga grada, Hidža identificirao slobodu s aristokratskim poretkom Dubrovačke Republike, ne upuštajući se u razmatranje o preživjelosti oligarhije u uvjetima stasanja nove građanske klase i neminovnosti povijesnog i društvenog razvitka u kojem je građanski život uređen na zakonima i preciznim obvezama i pravima svih građana koji rade i stvaraju podlogu za blagostanje i bogatstvo.

Kao način svoga političko-pjesničkog predstavljanja Hidža izabire satiru, koju su još od drevnih grčkih vremena koristili pjesnici, oštro kritizirajući ljudske mane i slabosti pojedinaca, te ukazujući na nepravilnosti u društvu i u životu.⁵ Rimski su pjesnici dali posve određeno značenje satiri, prikazujući mračnim bojama i s ogorčenjem probleme i poroke svoga vremena, posebice društvene opreke među klasama i druge probleme javnoga života. Upravo je ljudsko i poetsko ogorčenje bilo i ostalo osnovni motiv u pisanju satira. Ku-

⁵ Željko Puratić, »Poezija Đura Hidže Dubrovčanina na latinskom i narodnom jeziku.« *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu* 2 (1964): 415- 435.

canje Hidžine satiričke žile zasigurno je uvjetovano utjecajem klasičnih pjesnika koje je čitao i prevodio, primjerice Horacija, nadahnjujući se rimskim duhom i ritmom latinskih stihova.⁶ Stoga nije moguće ne zamijetiti i u ovoj Hidžinoj pjesmi prevoditelja Horacijeve poezije (do danas je ostao autor jedinog cjelovitog prijevoda Horacijeve lirike na hrvatski jezik).⁷ Horacije je imao silan utjecaj i na druge Hidžine starije i mlađe suvremenike, a posebno je na njega djelovao svojim satirama u kojima je s blagom ironijom izvrtao ruglu svakodnevne ljudske i društvene mane. Odjeci Horacijeva duha očituju se u Hidžinoj ležernosti, u njegovu pojednostavljenom izrazu, u osudi gramzljivosti i posebice u suprotstavljanju grada selu. Dok u poslaničama rimskih pjesnika preteže razum a u elegijama čuvstva, satira stavlja u prvi plan savjest i osudu pojedinačnih i društvenih mana i poroka.⁸ Oštrina, žučnost i ruganje, što su sve obilježja rimske pjesničke satire, odgovarali su čudi Hidžinoj. Zato je ljutina koja udara iz njegovih stihova, a koja se očitovala i u svagdašnjim odnosima u životu Đura Hidže, našla svoj odušak upravo u pjesničkim mogućnostima koje mu je pružala rimska satira.

Prvim stihovima Hidža odlučno odbacuje iz svoje blizine koristoljubivce i ucjenjivače, sve one koji se poigravaju s osjećajem čežnje za slobodom pojedinca i cjelokupnog dubrovačkog puka. S neprikrivenom žestinom poručuje im da daleko odstupe i u tami život provedu. Odbacuje iz svoje blizine i svaku okrutnost i divljaštvo, kao što je primjerice crnogorsko, kojima nije mjesto u civiliziranoj sredini Hidžine domovine. Zatim se obraća obrazovanima, kreposnima i umjerenima objavljujući ironičnu poruku Febovu da "tamnica više štetna nije". Ona jest tijesna, gadna i smrdljiva, s vječnom tamom koja unutra vlada, ali je zato, nastavlja Hidža ironizirajući, čuvana i noću i danju, pa je stoga nitko ne može ukrasti. Na ulazu u tamnicu željezna su vrata, a na crnim prozorima dvostruki teški okovi. U tamnici je zabranjen

⁶ Hidža je preveo Horacijevu liriku koju je više godina po autorovoj smrti objavio kod dubrovačkog tiskara Martecchinija 1849. godine preporoditelj Antun Rocci, pod naslovom *Quinta Horacia Flaka Piesni liričke*. Isp. Giorgio Hidža, »Traduzione delle odi di Orazio in Illirico.« *Programma dell' I.R. ginnasio completo di prima classe in Zara alla fine dell' anno scolastico 1855-56* (1856): 71- 86; Vladimir Vratović, »Horacije u dubrovačkom pjesništvu 18. i 19. stoljeća.«, *Rad JAZU* 357 (1971): 275-353.

⁷ Željko Puratić, »Hidžin prijevod Horacijeve lirike.«, *Živa antika* 12/2 (1963): 395-402; V. Vratović, »Horacije u dubrovačkom pjesništvu: 275-353.

⁸ Milivoj Šrepel, *Rimska satira*. Zagreb: Matica hrvatska, 1894.

pristup zatvorenikovim prijateljima i rođacima. Stražari nad zatvorenikom izvršavaju opake naredbe. Vjerni udvornici vlasti regrutirani su iz najgoreg ološa: kradljivaca, ubojica, dužnika i bezbožnika. Hidžini stihovi zvuče optužbom, jer nova vlast u tamnici drži nedužne ljude, ignorirajući pravdu i zakone. Njezinom silinom upravlja duh pakla i rata, koristoljubiva je ta vlast i opaka. Mladići čija je sudbina potaknula Hidžu da upriliči ove stihove, budući nedužni i neopterećeni teretom grijeha i sumnje, podnose nedaću tamnice puni životnog optimizma. Posljednja poruka Hidžina upućena je njima, kako bi i dalje slijedili svoj poštenji cilj. Poručuje im da neće biti zaboravljeni, dok silnici na vlasti mogu očekivati kontinuirani otpor prosvjedima i drugim oblicima djelovanja (riječima i djelom), sve do konačnog obračuna.

Stječemo dojam da je Hidža nastojao reći kako se u novim političkim okolnostima cijeli grad pretvorio u tamnicu u kojoj poput tamničara čine nad njegovim stanovništvom represiju režimu naklonjeni građani. Svi ostali, bez obzira na svoj društveni status zapravo su samo zatvorenici, lišeni svakog oblika građanskoga života i ljudskih prava.

Hidža se znakovito u ovoj pjesmi poslužio ironijom. Opće je prihvaćeno da je ironija stilska figura kojom se izriče nešto drugo, najčešće suprotno od onoga što izričaj doslovno kazuje. Stoga je ironija dvoslojna, jer se sastoji od interpretacije doslovnog sadržaja i primjerene reinterpretacije onoga što je pjesnik želio reći. Kad pjesnik izriče stihove u kojima odjekuje jedna politička ideologija: /Tamnica sad štetna nije/ ili /tamnica naša nije huda/, kao i sam naslov pjesme - *Korist tamnice*, njegov iskaz zahtijeva sposobnost snalaženja u ovom komunikacijskom činu, drugim riječima oni istu stanoviti komunikacijski senzibilitet koji čitatelja upućuje na to da je stvarnost upravo dijametralno suprotna od one koju navodi pjesnik. Hidža se poslužio ironijom zasigurno i zbog saznanja da na ironiju nije moguće odgovoriti izravnim odgovorom, već ironijom samom ili represijom.⁹ To je i razlog što je pjesma ostala u ladici njegova *škritorija*. Pjesma *Korist tamnice* sastavljena je od 37 osmeračkih katrena (s rimom ABBA), nasljedujući dubrovačku književnu tradiciju. Ona otkriva široku književnu kulturu autora. Stihovi su sastavljeni biranom književnom dikcijom. Pjesnički izraz Đura Hidže brižljivo je književno-umjetnički oblikovan (Pak stvari **vidom skorupi**; Daleko i **ljudi zlo-**

⁹ Marina Bricko, »Ironija kao govorni čin.« *Sol* 6/1-2 (1991): 25-38.

kruti). Usporedbom gdjekad horacijevski dodiruje realije seoskoga života (**Ter ih sa sela tjerate/I u gradske zide svih zbite**). Mjestimično progovaraju u stihovima i folklorni prizvuci: **/Tko žedu kuke u vodi/Goji.../, /I od svud crne prozore/ Dvostrukim gvoždem spićaju/...**

Među pjesnicima 18. stoljeća u Dubrovniku, koji se uz pobožnu, bave još i prigodničarskom i šaljivom poezijom, Đuro Hidža bio je besumnje jedini koji je izabrao vrstu poezije koju možemo nazvati političkom, priznavajući joj osobitu vlastitost, pouzdanost u snagu duha i vjeru u bolju budućnost. Smisao Hidžinih stihova izvire, dakako, i iz njegova osobnog konflikta s politikom; Predstavnik francuske vlasti u Dubrovniku Marc Bruère Desrivaux nazivao ga je “karom od jezika”, misleći pritom na britke stihove kojima je aludirao na Francuze kao okupatore u Dubrovniku,¹⁰ austrijske vlasti pak, kod kojih je bio u još većoj nemilosti zabranjivale su mu i liječničku praksu.

Ideal 18. stoljeća u kojem živi i djeluje Đuro Hidža (bez obzira na činjenicu što je doživio osvit 19. stoljeća, on je ostao pjesnički vjeran matricama 18. stoljeća) bio je dokazati mogućnost pobjede slobode. U dvjema političkim pjesmama Đura Hidže, koje su po vremenu nastanka koju godinu starije od pjesme *Korist tamnice*, Hidža je stihom narodnog deseterca oduševljeno proslavio kraj francuske okupacije Dubrovnika i pobjedu Konavljana nad posljednjim predstavnicima francuske vojske.¹¹ Pa iako je sloboda i dalje ostajala neizvjesna i upitna, s povjerenjem je gledao na sudbinu Dubrovnika u rukama austrijskog cara očekujući pravedan ishod dogovora europskih sila. Ne sluteći da su Francuzi i njihova kratkotrajna vladavina u Dubrovniku bili tek uvod u austrijsku okupaciju, mnogo dulju i težu od francuske, pisao je zajedljive epigrame posvećujući ih uglednijim Dubrovčanima koji su simpatizirali s predstavnicima francuske vlasti.¹² Uvjeti u kojima je pjesnik živio i koji su ga okruživali, u okolnostima okupacije Dubrovnika od strane Francuza pa onda i Austrije, bili su konformistički, prisiljavajući ga

¹⁰ »Gosparu Antunu Sjerkoviću.« *Dubrovnik cviet narodnog književstva* 3 (1851): 33.

¹¹ (Đuro Hidža), *Dubrovnik godine 1813. Dvije izvorne političke pjesme*. U Dubrovniku: Po Petr. Franu Martecchini 1872. Iako objavljene više decenija kasnije, obje pjesme su Hidžina trenutačna reakcija na događaje iz 1813. pa ih je tom prigodom i sastavio.

¹² Stjepan Kastropil, »Đuro Hidža i jedna njegova autografska zbirka neobjavljenih ljubavnih stihova.« *Zadarska revija* 4-5 (1960): 262.

da se podvrgne novim shvaćanjima i tendencijama, pa i ukusima. Konformizam je svladavao i Hidžinu buntovničku crtu. Znala je popustiti njegova borbena narav pred grubim propagandizmom austrijske vlasti i parolaštva i pred banalnim sadržajem prigodničarske književnosti u kojem su se iskazivali njegovi pjesnički suvremenici u Dubrovniku. Nanizao je i Hidža u toj maniri (kao i većina njegovih pjesničkih suvremenika) cijeli vijenac stihova s hvalospjevom bečkoj vladarskoj obitelji, prigodom posjeta Dubrovniku Franja I. i njegove supruge Karoline Auguste 1818. godine, predajući se potčinjenički političkoj sudbini svoga grada i domovine.¹³

U pjesmi *Korist tamnice* izražajno i pjesnički dojmljivo Hidža je iskazao svijest o tome da kao pjesnik sudjeluje u društvenom životu naroda, iako će se tendencija politički angažirane književnosti javiti tek sredinom 19. stoljeća u Njemačkoj. Njegovi pjesnički suvremenici pisali su stihove iz čistog užitka, odričući se političkog angažmana i društvene korisnosti. Hidža se zauzima za poeziju koja nije luksuz, već potreba, koja je borbena, tendenciozna, utilitaristička. U okviru općih nastojanja za oslobađanjem od tuđinske vlasti književnosti je u nas općenito pripala vrlo ograničena socijalna i nacionalno-prosvjetiteljska funkcija.¹⁴ Hidža je, međutim, otkrio u ovoj pjesmi stav da književnost u odsudnim trenucima političkih prijeloma ne može ostati neutralna, već mora izražavati tendencije one strane za koju se pjesnik opredijelio.

¹³ Gjuro Higgia, *Iscrizioni e poesie allusive alla venuta e al soggiorno in ragusa delle LL. MM. RR: D'Austria Francesco I. e Carola Augusta*. Ragusa: Stamperia di Antonio Martecchini, 1818.

¹⁴ Predrag Matvejević, *Književnost i njezina društvena uloga*. Novi Sad: Radnički univerzitet "Radivoj Ćirpanov", 1977.

A RECENTLY DISCOVERED POLITICAL POEM BY ĐURO HIDŽA

SLAVICA STOJAN

Summary

Among the eighteenth-century Dubrovnik poets who tried their hand at religious, occasional, and comic verse, Đuro Hidža was undoubtedly the only one to choose politics as a theme for his poems; he displayed a remarkable amount of individuality and confidence in the power of the spirit and a better future. Hidža's poem "Korist tamnice" (The Advantage of the Dungeon) reflects the everyday reality of Dubrovnik at the time of the Austrian occupation, which made a strong impression on him. The poem reveals his passionate concern over the disappearance of numerous homes in the vicinity of Dubrovnik - an occurrence which practically amounted to biological extermination - as well as his discontent with the shameful negligence of human rights, which he expressed most explicitly in his attitude towards the treatment of political prisoners. The poem strikes the reader due to Hidža's strong partiality and emotional directness, dominated by his sophisticated and lively irony that begins with the very title of the poem. His deeply felt criticism of the establishment in general and his dedication to truth allow Hidža to imply his own view of the poet's social and political engagement. Poetry is not a wanton luxury, but a necessity; It should be critical, tendentious, and utilitarian.